

Hüseynova Gülər Hüseyn qızı,

Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Əmək və ekologiya hüququ kafedrasının

“Ekologiya hüququ” ixtisaslaşması üzrə 2-ci kurs magistrantı

E-mail: gularhuseynqizi@gmail.com

UOT 349.6

DOI 10.30546/2218-9130.01.351.2024.155

QLOBAL EKOLOJİ PROBLEMLƏRİN HƏLLİNDƏ BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ

Açar sözlər: global ekoloji problemlər, beynəlxalq əməkdaşlıq, iqlim dəyişikliklərinin azaldılması, biomüxtəlifliyin qorunması, ekoloji davamlılıq.

Ключевые слова: глобальные экологические проблемы, международное сотрудничество, смягчение последствий изменения климата, защита биоразнообразия, экологическая устойчивость.

Keywords: global environmental problems, international cooperation, climate change mitigation, biodiversity protection, environmental sustainability.

GİRİŞ

Getdikcə bir-birinə bağlı olan dünyada global ekoloji problemlərin həllinin aktuallığı əvvəlkindən daha aydın görünür. İqlim dəyişikliyi, biomüxtəlifliyin itirilməsi, meşələrin qırılması, çirklənmə və resursların tükənməsi kimi problemlər milli sərhədləri aşaraq, xalqların effektiv həll yolları tapmaq üçün birgə işləməsinə vacib edir. Beynəlxalq əməkdaşlıq dayanıqlı və ahəngdar planet axtarışının təməl daşı kimi meydana çıxdı.

Bu tədqiqat global ekoloji problemlərin həllində beynəlxalq təcrübənin mühüm rolunu

araşdırır, kollektiv cavab tələb edən çağırışları, beynəlxalq ekoloji əməkdaşlığın tarixi kontekstini və bu aktual problemləri həll etməyə çalışan müqavilələrin, konvensiyaların və sazişlərin işlənməsini araşdırır. O, həmçinin global ətraf mühit haqqında anlayışımızın formalaşmasında, innovasiyaların və davamlı təcrübələrin təşviqində beynəlxalq təcrübənin vacibliyini vurğulayır.

Beynəlxalq əməkdaşlıq ölkələrə öz təcrübələrini, resurslarını və biliklərini birləşdirməyə imkan verir. Qabaqcıl təcrübələri və tədqiqatları bölüşməklə, ölkələr birgə effektiv həll yolları üzərində işləyə bilirlər [2, s. 38].

Paris Sazişi və Bioloji Müxtəliflik Konvensiyası kimi müqavilələr və sazişlər dövlətlərin ekoloji problemlərin həllinə sadıqlığını nümayiş etdirir. Bu cür sazişlər hədəflər müəyyən edir və kollektiv fəaliyyət üçün çərçivə yaradır.

Beynəlxalq təşkilatlar və donör dövlətlər ehtiyacı olan ölkələrə maliyyə dəstəyi verir, ekoloji təmiz texnologiyaların və təcrübələrin tətbiqinə kömək edir.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və onun müxtəlif agentlikləri kimi beynəlxalq qurumlar ekoloji problemlərin həlli ilə bağlı təlimatları müzakirə etmək və yaratmaq üçün platforma rolunu oynayır.

Diplomatik səylər, o cümlədən konfranslar və danışıqlar, ətraf mühit siyasətləri üzrə əməkdaşlığa və konsensusun yaradılmasına kömək edir.

Qlobal ekoloji problemlər planetimizi indiki və gələcək nəsillərə görə qoruyub saxlamaq üçün ümumi bilik və təcrübələrdən əsaslanan kollektiv fəaliyyət tələb edir. Beynəlxalq təcrübə nəinki müxtəlif bölgələrdən və mədəniyyətlərdən öyrənmək imkanı təqdim edir, həm də dövrümüzün ən aktual problemlərindən bəzilərinin ortaq həll yollarının inkişafı üçün platforma təqdim edir. Beynəlxalq əməkdaşlıq və ideyalar, strategiyalar və resursların mübadiləsi vasitəsilə biz daha davamlı və möhkəm gələcəyə yol açmağa bilirik.

Beynəlxalq əməkdaşlıq ölkələrə yaşıl texnologiyalar və davamlı təcrübələri birgə inkişaf etdirməyə və qəbul etməyə imkan verən innovasiyaları təşviq edir.

Transsərhəd çirklənmə və ortaq ekosistemlərin idarə edilməsi kimi bir çox ekoloji problemlər yalnız transsərhəd əməkdaşlıq yolu ilə həll edilə bilər [4, s. 27].

Beynəlxalq proqramlar təlim, texnologiya transferi və biliklərin yayılması vasitəsilə ətraf mühit problemlərini həll etmək üçün inkişaf etməkdə olan ölkələrin potensialını artırır.

Diplomatlar və danışıqlar aparən şəxslər ümumi ətraf mühit məqsədləri istiqamətində işləyərkən öz ölkələrinin maraqlarını təmsil etməkdə mühüm rol oynayır.

Beynəlxalq müqavilələr çox vaxt tərəqqinin monitorinqi və dövlətlərin öz öhdəliklərinə görə məsuliyyət daşımaları mexanizmlərini ehtiva edir.

Qlobal ekoloji problemlərin həllində beynəlxalq təcrübə

Getdikcə bir-birinə bağlı olan dünyada qlobal ekoloji problemlər dövrümüzün müəyyən edici çağırışı kimi ortaya çıxdı. İqlim dəyişikliyi, biomüxtəlifliyin itirilməsi, havanın və suyun çirklənməsi, meşələrin qırılması və resursların tükənməsi kimi problemlərin mürəkkəb şəbəkəsi heç bir sərhəd tanımır. Bu çağırışlar milli sərhədləri aşdığı üçün beynəlxalq əməkdaşlıq və təcrübə tələb edir.

Bu ekoloji problemlərin kollektiv təsiri həm indiki, həm də gələcək nəsillərin rifahı üçün ciddi təhlükə yaradır. Bu çağırışları effektiv şəkildə həll etmək üçün bütün dünya üzrə dövlətlər və təşkilatlar innovativ həllər tapmaq və ətraf mühitin deqradasiyasının təsirlərini azaltmaq üçün birgə və əlaqələndirilmiş səy göstərməlidirlər.

Qlobal ekoloji problemlərin beynəlxalq miqyasda həlli üçün bu imperativ beynəlxalq əməkdaşlıq və təcrübə dinamik inkişafa səbəb olmuşdur. O bu aktual problemlərlə qarşılaşmaq və onları həll etmək üçün nəzərdə tutulmuş çoxlu strategiyalar, təşəbbüslər və institutları əhatə edir. Çoxtərəfli müqavilə və sazişlərdən tutmuş elmi əməkdaşlığa, texnoloji irəliləyişlərə və kütləvi hərəkətlərə qədər qlobal ictimaiyyət planetimizi qorumaq üçün davamlı həllər tapmaqda fəal iştirak edir [1, s. 65].

Qlobal ekoloji problemlərin yaratdığı problemlər böyükdür, lakin dövlətlər və fərdlər birlikdə işlədikdə transformativ dəyişiklik imkanları eyni dərəcədə əhəmiyyətlidir.

Qlobal ekoloji problemlərin həllində beynəlxalq əməkdaşlıq və təcrübə artan ekoloji çağırışlar qarşısında həlledici əhəmiyyətə malikdir. Bu problemlər milli sərhədləri aşır və qlobal miqyasda əlaqələndirilmiş səylər tələb edir. Qlobal ekoloji problemlərin həllində beynəlxalq təcrübənin ümumi qiymətləndirilməsi aşağıdakı kimidir:

Beynəlxalq əməkdaşlığın zəruriliyi: İqlim dəyişikliyi, meşələrin qırılması və biomüxtəlifliyin itirilməsi kimi bir çox ekoloji problemlər qlobal xarakter daşıyır. Heç bir ölkə ayrı-ayrılıqda onlarla effektiv şəkildə mübarizə apara bilməz. Resursları birləşdirmək, bilikləri bölüşmək və hərəkətləri əlaqələndirmək üçün beynəlxalq əməkdaşlıq vacibdir [5, s. 65].

Müqavilədə Uğurlar: Paris Sazişi və Bioloji Müxtəliflik Konvensiyası kimi beynəlxalq müqavilələr göstərir ki, xalqlar ortaq məqsədlər və hədəflər müəyyən etmək üçün bir araya gələ

bilərlər. Bu sazişlər iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə və biomüxtəlifliyin qorunmasına məqsədi ilə ölkələrin birgə işləməsi üçün çərçivə yaradır.

İcrada Çətinliklər: Beynəlxalq müqavilələr vacib olsa da, onların uğuru çox vaxt ayrı-ayrı ölkələrin öhdəliklərindən və fəaliyyətlərindən asılıdır. Bəzi dövlətlər razılaşdırılmış tədbirləri həyata keçirməkdə gecikə bilər və siyasi və iqtisadi maraqlar tərəqqiyə mane ola bilər.

Potensialın Gücləndirilməsi: Beynəlxalq əməkdaşlıq texnologiya və bilik mübadiləsini asanlaşdıraraq, daha az resursu olan ölkələrə ekoloji problemləri effektiv şəkildə həll etmək imkanlarını inkişaf etdirməyə kömək edə bilər.

Uyğunlaşma və Azaldılma Ehtiyacı: Qlobal ekoloji problemlər həm təsirin azaldılması (emissiyaların və ətraf mühitin deqradasiyasının azaldılması), həm də uyğunlaşma strategiyaları (artıq baş verən dəyişikliklərə uyğunlaşma) tələb edir. Beynəlxalq əməkdaşlıq hər iki aspekti dəstəkləyə bilər.

Qeyri-Hökumət Təşkilatlarının (QHT-lərin) rolu: QHT-lər və vətəndaş cəmiyyəti beynəlxalq müqavilələrin monitorinqində, ətraf mühitin mühafizəsinin təbliğində və hökumətlərin hesabatlılığının təmin edilməsində mühüm rol oynayır. Onların iştirakı beynəlxalq ekoloji səylərin mühüm aspektidir.

Elmi Tədqiqatlar və Məlumatların Paylaşılması: Beynəlxalq elmi əməkdaşlıq və ekoloji məlumatların mübadiləsi qlobal ekoloji problemlərin miqyasını və təsirini başa düşmək üçün əsasdır. Bu bilik məlumatlı qərar qəbul etmək üçün əsas kimi xidmət edir [3, s. 29].

İctimai Maarifləndirmə: Beynəlxalq səylər qlobal ekoloji problemlər haqqında ictimaiyyətin məlumatlılığının artırılmasını da əhatə edir. Təhsil və təbliğat kampaniyaları fərdlər və icmalar arasında məsuliyyət hissini inkişaf etdirməyə və davamlı davranışları təşviq etməyə kömək edir.

Davam edən Çətinliklər: Tərəqqiyə baxmayaraq, qlobal ekoloji problemlər davam edir və

bəzi hallarda daha da pisləşir. İqlim dəyişikliyi aktual problem olaraq qalmaqda davam edir və plastik çirklənmə, biomüxtəlifliyin itirilməsi və resursların tükənməsi kimi problemlər davamlı diqqət tələb edir.

Davamlı Təkmilləşdirmə Ehtiyacı: Beynəlxalq əməkdaşlıq davamlı təkmilləşdirmə və dəyişən şəraitə uyğunlaşma tələb edən davamlı bir prosesdir. Bu, yaranan ekoloji təhlükələri həll etmək üçün diplomatik danışıqlar, maliyyə dəstəyi və innovativ həllər tələb edir.

Qlobal ekoloji problemlərin həllində beynəlxalq əməkdaşlıq və təcrübə planetimizin davamlı gələcəyinin təmin edilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Ekoloji problemlər nadir hallarda milli sərhədlərlə məhdudlaşır. İqlim dəyişikliyi, biomüxtəlifliyin itirilməsi və çirklənmə kimi məsələlərin genişmiqyaslı, transsərhəd təsirləri var. Beynəlxalq əməkdaşlıq zəruridir, çünki bu problemlər çox vaxt hər hansı bir dövlətin həll etmək imkanından kənarında olur.

Beynəlxalq əməkdaşlıq ölkələrə öz resurslarını, biliklərini və texnologiyalarını birləşdirməyə imkan verir. İnkişaf etməkdə olan ölkələr daha çox inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsindən faydalanma bilər. Bu resursların bölüşdürülməsi aspekti ekoloji problemlərin effektiv həllində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Paris Sazişi və Bioloji Müxtəliflik Konvensiyası kimi beynəlxalq müqavilələr ekoloji problemlərin həlli üçün qlobal siyasət çərçivəsini təmin edir. Bu sazişlər bütün dövlətlər üçün ümumi məqsədlər və standartlar müəyyən edir, problemlərin həllində bərabər şəraiti təmin edir.

Beynəlxalq əməkdaşlıq planet üçün kollektiv məsuliyyət hissini təşviq edir. Bu ortaq məsuliyyət hissi hərəkətə həvəsləndirmək üçün çox vacibdir.

Daha dərin təhlil beynəlxalq əməkdaşlığın çətinliklərini də etiraf etməlidir. Prioritetlər, resursların bölüşdürülməsi və ölkələr arasında

fərqli öhdəlik səviyyələri ilə bağlı fikir ayrılıqları tərəqqiyə mane ola bilər. Siyasi və iqtisadi maraqlar bəzən ekoloji narahatlıqlara kölgə sala bilər.

Qeyri-hökumət təşkilatları (QHT-lər), bizneslər və vətəndaş cəmiyyəti qlobal ekoloji problemlərin həlli üçün beynəlxalq səylərdə mühüm rol oynayır. Onlar hökumətləri məsuliyyətə cəlb edə, həll yollarını yeniləşdirə və ictimai dəstəyi səfərbər edə bilərlər.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və regional təşkilatlar kimi çoxtərəfli qurumlar beynəlxalq əməkdaşlığa kömək edir. Onlar danışıqlar, koordinasiya və mübahisələrin həlli üçün platforma təmin edirlər. Bu qurumların gücləndirilməsi səmərəli əməkdaşlığın açarındır.

Nəticədə vurğulanmalıdır ki, qlobal ekoloji problemlərin həlli davamlı bir prosesdir. Həll yolları və strategiyalar bu məsələlərin inkişaf edən xarakterinə uyğun olmalıdır. Davamlı monitorinq və qiymətləndirmə çox vacibdir.

Beynəlxalq səylərin uğuru üçün ictimaiyyətin məlumatlılığı və cəlb olunması çox vacibdir. Hökumətlər və təşkilatlar ekoloji problemlərin aktuallığını vətəndaşlara çatdırmalı və onları qərarların qəbulu proseslərinə cəlb etməlidir.

Xülasə, qlobal ekoloji problemlərin həllində beynəlxalq əməkdaşlıq bu çağırışların bir-biri ilə əlaqəli xarakterinə görə zəruridir. O, resursları bölüşmək, ümumi məqsədlər qoymaq və kollektiv məsuliyyət hissini təşviq etmək üçün xalqları bir araya gətirir. Bununla belə, bu, həm də öz çətinlikləri ilə gəlir və qeyri-dövlət subyektlərinin iştirakını tələb edir.

Xülasə, qlobal ekoloji problemlərin həllində beynəlxalq təcrübə mühüm müqavilələr və əməkdaşlıqlarla mühüm irəliləyişlər əldə etmişdir. Bununla belə, bir çox ekoloji problemlərin mürəkkəbliyi və aktuallığı gələcək əməkdaşlıq, uyğunlaşma və planetimizi qorumaq üçün millətlərin və fərdlərin birgə fəaliyyət göstərməsini tələb edir.

NƏTİCƏ

Qlobal ekoloji problemlərin həllində beynəlxalq əməkdaşlıq və təcrübə planetimizin və gələcək nəsillərin rifahı üçün çox vacibdir. İqlim dəyişikliyi, biomüxtəlifliyin itirilməsi və çirklənmə də daxil olmaqla bu çağırışlar milli sərhədləri aşır və qlobal miqyasda birgə səylər tələb edir.

Beynəlxalq müqavilələr və təşəbbüslər vasitəsilə dövlətlər bu problemlərin həllində mühüm nailiyyətlər əldə ediblər. Nümunələrə iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə üzrə Paris sazişi və qlobal biomüxtəlifliyin qorunması üçün Bioloji Müxtəliflik haqqında Konvensiya daxildir. Bu sazişlər xalqların həll yollarını tapmaq üçün birgə işləməyə sadıqlığını nümayiş etdirir.

Bununla belə, qarşıda duran yol çətin və hələ görüləsi çox iş var. Dövlətlərin ekoloji problemlərin effektiv həlli üçün öz beynəlxalq təcrübələrinə əsaslanmağa davam etmələri, əməkdaşlığı inkişaf etdirmələri və innovativ texnologiyalar və siyasətləri mənimsəmələri vacibdir [5, s. 42].

Bundan əlavə, qlobal ekoloji problemlərlə mübarizədə təkə hökumətlərin deyil, həm də bizneslərin, qeyri-hökumət təşkilatlarının və ayırı-ayrı şəxslərin iştirakı həyati əhəmiyyət kəsb edir. Ortaq məsuliyyətimizi dərk etməklə və kollektiv tədbirlər görməklə biz ətraf mühitin deqradasiyasının ən pis təsirlərini azaltmağa və hamı üçün daha dayanıqlı və davamlı gələcək yaratmağa ümid edə bilərik.

Xülasə, qlobal ekoloji problemlərin həllində beynəlxalq təcrübə qlobal həmrəyliyin və birgə səylərin zəruriliyini vurğulayır. Bu, xalqların bir araya gəlmək, öhdəliklər götürmək və hərəkətə keçmək qabiliyyətinə sübutdur. İrəli gedən yol planetimizi qorumaq üçün davamlı öhdəlik, innovasiya və əməkdaşlıq tələb edir.

İstifadə edilmiş mənbələr:

1. Məmmədov Q., Xəlilov M. Ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi. – Bakı: Elm, – 2005. 436 s.
2. Sadıqov A.S., Xəlilov İ.B. Ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi. – Bakı: Elm, – 2009. 248 s.
3. Hüseynov T.B., Məmmədov R.H., Mehdiyeva V.Z. Təbii resurslar və davamlı inkişaf. – Bakı: Şərq-Qərb, – 2008. – 312 s.
4. Dolxanov A.B. Təbiətdən istifadənin hüquqi əsasları. – Bakı, – 2008.
5. Əsədov A.O., Axundzadə L.T, Quliyeva Z.N. Ekologiya hüququ: Dərslük. – Bakı, Elm, 2007, – 512 səh.
6. Quliyev T.S. Təbiətin mühafizəsi və təbiətdən istifadənin tənzimlənməsi. İqtisad elmləri: nəzəriyyə və praktika – Bakı: Elm, – 2001. – 365 s.

Гусейнова Гюлар Гусейн гызы

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ РЕШЕНИЯ
ГЛОБАЛЬНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ**

РЕЗЮМЕ

Решение глобальных экологических проблем во все более взаимосвязанном мире требует международного сотрудничества и опыта. В этом резюме представлен краткий обзор важной роли, которую международное сотрудничество играет в смягчении и решении этих проблем. Глобальные экологические проблемы, такие как изменение климата, утрата биоразнообразия, загрязнение окружающей среды и истощение ресурсов, выходят за рамки национальных границ и требуют скоординированных усилий. В этом исследовании рассматривается важность международного опыта в решении этих проблем. В заключение отметим, что совместные усилия государств, подержанные международными соглашениями и организациями, имеют большое значение в решении глобальных экологических проблем. В этом исследовании подчеркивается важность использования международного опыта, обмена знаниями и дипломатических усилий для смягчения экологических проблем, затрагивающих всю планету.

Huseynova Gular Huseyn

**INTERNATIONAL EXPERIENCE IN SOLVING
GLOBAL ENVIRONMENTAL PROBLEMS**

SUMMARY

Solving global environmental problems in an increasingly interconnected world requires international cooperation and expertise. This abstract provides a brief overview of the important role international cooperation plays in mitigating and addressing these challenges. Global environmental challenges such as climate change, biodiversity loss, pollution and resource depletion transcend national boundaries and require coordinated efforts. This abstract explores the importance of international experience in addressing these challenges. In conclusion, let us note that the joint efforts of states supported by international agreements and organizations are of great importance in solving global environmental problems. The abstract emphasizes the importance of using international experience, knowledge sharing and diplomatic efforts in mitigating environmental problems affecting the entire planet.

Redaksiyaya daxilolma tarixi: 05.01.2024
Təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 08.01.2024
Çapa qəbul olunma tarixi: 14.01.2024